

Asya Studies

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar
Year: 5 - Number: 18, p. 53-62, Winter 2021

Ortaokul Öğrencilerinin Sözlük Kullanma Alışkanlıkları ve Sözlük Okuyabilme Becerileri**

Dictionary Usage Habits and Dictionary Reading Skills of Secondary School Students

DOI: <https://doi.org/10.31455/asya.974336>

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
25.07.2021

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
24.10.2021

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
31.12.2021

Asya Studies

Dr. Hatice Çelik
Öğretmen / Milli Eğitim Bakanlığı,
Erzurum Remzi Sakaoğlu Bilim ve
Sanat Merkezi,
haticecelik1942@gmail.com

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0002-5886-8123>

* Bu çalışma, 15.TÜBİTAK Ortaokul Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması'nda Türkçe alanında Türkiye birincisi seçilen araştırmacının danışmanlığını yaptığı "Söz Kitabı" adlı projenin verilerinden hazırlanmıştır.

* "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları: Bu çalışma için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu çalışma T.C. Erzurum Valiliği – Erzurum İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 18.02.2021 tarih ve E-36648235-605.01-20902607 sayılı Anket Uygulama İzni çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

Öz

Kelimelerin ve anlam kalıplarının kayıtlı belleği olan, ait olduğu dilin kelime servetini belgeleyen sözlükler; bir milletin en büyük mirası, dil hazinesidir. Kelimelerle düşünen, konuşan ve yazan insanın anlama-anlatma becerilerindeki etkinliği kullandığı kelime varlığının zenginliği ölçüsündedir. Bir dilin söz varlığının öğrenilmesinde başvuru kitabı olan sözlüklerin değerinin anlaşılması bireyin sözlük okuyabilme becerisiyle kazanacağı sözlük kullanma alışkanlığı ile doğrudan ilişkilidir. Dil becerilerinin kazanılmasında kaynak niteliğinde bir eser olan sözlüğü kullanma becerisine sahip olmak için bireylerin sözlük okuyabilme becerilerine de sahip olmaları gerekmektedir. Sözlük okuyabilme becerisine sahip bireyler; sözlükte kelime, terim ve deyimlerin anlamları ile birlikte verilen kısaltma ve işaretlerin de okumasını yaparak sözlüğün işlevselliğinin bilincinde sözlük okuyazarı olabilmektedir. Bu araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin sözlük kullanma alışkanlıklarını ve sözlük okuyabilme becerilerini tespit etmektir. Araştırmada, öğrencilerin sözlük kullanma durumları ile sözlük okuyabilme becerilerine ilişkin var olan durumlarını olduğu gibi ortaya koymayı amaçlayan nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcıları 5, 6, 7. ve 8. sınıfta öğrenim gören toplam 24 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak ortaokul öğrencilerinin sözlük kullanma alışkanlıklarını ve sözlük okuyabilme becerilerini belirlemeye yönelik görüşme formu kullanılmış, formun verileri nitel analiz teknikleri ile yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin sözlüklerin pek çok işlevini bilmedikleri, sözlük okuyabilme becerisine sahip olmadıkları ve sözlüğü ders materyali olarak algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sözlük, Kelime Serveti, Sözlük Kullanma Alışkanlığı, Sözlük Okuyabilme Becerisi, Sözlük Okuyazarlığı

Abstract

Dictionaries, which are the recorded memory of words and meaning patterns and document the vocabulary of the language they belong to, are the greatest heritage of a nation, the language treasure. The effectiveness of people who think, speak and write with words in their comprehension-explanation skills is in line with the richness of the vocabulary they use. Understanding the value of dictionaries, which are reference books in learning the vocabulary of a language, is directly related to the habit of using a dictionary, which the individual will acquire with the ability to use a dictionary. It is a resource in the acquisition of language skills, and individuals who have the ability to use a dictionary should have the skills to read a dictionary in order to gain the habit of using this resource work. Individuals who have the ability to read a dictionary; By reading the meanings of words, terms and phrases, as well as the abbreviations and signs in the dictionary, one can become dictionary literate with the awareness of the functionality of the dictionary. The purpose of this research is to determine the dictionary usage habits and dictionary reading skills of secondary school students. In the research, a qualitative research model was used, which aims to reveal the current situation of students regarding their dictionary use and their ability to read a dictionary. The participants of the research, in which the qualitative research model was used, consisted of 24 students studying in 5th, 6th, 7th and 8 classes. As a data collection tool in the research, an interview form was used to determine the dictionary usage habits and dictionary reading skills of secondary school students, and the data of the form were interpreted with qualitative analysis techniques. As a result of the research, it was concluded that the students did not know many functions of the dictionaries, did not have the ability to read the dictionary, and perceived the dictionary as a course material.

Keywords: Dictionary, Vocabulary, Habit of Using Dictionary, Ability to Read Dictionary, Dictionary Literacy

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Çelik, H. (2021). Ortaokul Öğrencilerinin Sözlük Kullanma Alışkanlıkları ve Sözlük Okuyabilme Becerileri. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 5(18), 53-62.

GİRİŞ

Anne karnında temelleri atılan dil edinimi, ilk okuma ve yazma aşamasından itibaren sözcük hazinesinin geliştirmesi ön planda tutularak dil eğitimi ile düzenli ve kurallı bir biçimde geliştirilmektedir. Toplumsal yaşamın temelinde doğru iletişim, iletişimin temelinde ise dili doğru kullanma becerisi dolayısıyla da dilin yapı taşları olan sözcükleri doğru kullanabilme yatmaktadır (Kolaç, 2009). Bireyin sahip olduğu kelime hazinesinin zenginliği de dili etkili, güzel ve doğru bir biçimde kullanabilmesi için oldukça önemlidir.

Kelime öğretimi ile kelime hazinesinin zenginleştirilmesinde kullanılacak materyallerden biri de sözlüklerdir. Kelime öğretiminden önce, öğrencilere kelimelerin tanımları, açıklamaları, doğru kullanımları, anlam ayırıcılığının yer aldığı sözlükleri kullanmayı öğretmek gerekmektedir (Arı, 2006). Ait olduğu dilin kelime servetini belgeleyen, bir milletin en büyük mirası, dil hazinesi olan sözlük, Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2011) “*Bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre dizerek tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eser, lügat*” olarak tanımlanmaktadır.

Kelimelerle düşünen, konuşan, yazan bireylerin ortak kelime servetini belirleyen, söz varlıklarını kayıt altında tutan sözlüklerinin farkında olarak bu sözlükleri kullanma gereksinimi duymaları ve sözlük okuryazarlığı konusunda beceri kazanmaları kültürel mirasın korunması, geliştirilmesi ve dilbilim ile toplum arasındaki iletişimin sağlanması için oldukça önemlidir. Sözlükler baştan sona okunan yapıtlar olmamakla birlikte, dille birlikte gelen toplumsal değerleri kuşaktan kuşağa aktarmak gibi kültürel ve toplumsal bir işlevi de yerine getirmektedir (Kocaman, 1998).

Sözlükler; konularına, işlevlerine, yazılış biçimlerine, oluşturulma yöntemlerine, kayıt durumlarına göre çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulmuştur. Doğan Aksan (1998) hazırlanış amaçları, kullanım gayeleri ve taşıdıkları özelliklere göre sözlükleri her biri alt başlıklara ayrılan üç ana başlık altında sınıflandırmıştır: 1. Bir ya da birden çok dilin söz varlığını işleme bakımından (a. Tek dilli sözlükler b. Çok dilli sözlükler), 2. Abece (Alfabe) sırasının esas alınıp alınmamış olmasına göre (a. Abecesel sözlükler b. Kavram Sözlükleri), 3. Ele alınan söz varlığının niteliğine göre (a. Genel Sözlükler; ortak dil, yazı dili sözlükleri b. Lehçebilim sözlükleri c. Eş anlamlı, eş adlı, ters anlamlı ögeler sözlükleri ç. Yabancı ögeler sözlükleri d. Tarihsel sözlükler e. Köken bilgisi sözlükleri f. Uzmanlık alanı sözlükleri (terim sözlükleri) g. Argo sözlükleri ğ. Deyim ve atasözleri sözlükleri h. Anlambilim sözlükleri ı. Sanatçı ve metin sözlükleri i. Yanlış yerleşmiş öge sözlükleri j. Tersine sözlükler ve başka sözlük türleri.

Türk Dil Kurumu'nun (TDK) 1945'ten beri yayımlanan Türkçe Sözlük'ünün 2011 yılında yapılan 11. baskısının gözden geçirilip dilimizde yaşanan gelişmelere bağlı olarak güncellenen ortak bir veri tabanında kullanıcıların hizmetine sunduğu Türkçenin bütün söz varlığını bir araya getiren Büyük Türkçe Sözlük, (Güncel Türkçe Sözlük, Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü, Tarama Sözlüğü, Derleme Sözlüğü, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, Yabancı Sözlere Karşılıklar Kılavuzu, Türk İşaret Dili Sözlüğü, Kişi Adları Sözlüğü, Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü) Türk dilinin ilk sözlüğü olan Dîvânu Lugâti't-Türk'ten bugüne Türk sözlükçülüğünün geldiği noktayı göstermesi bakımından önem arz etmektedir. TDK Güncel Türkçe Sözlük'te; söz, terim, deyim, ek ve anlamdan oluşan 122.423 söz varlığı, madde başı ve madde içi toplam 92.292 söz, Türk edebiyatından seçilmiş 34.672 örnek cümle, 1.454.903 sözden oluşan sözlük metni bulunmaktadır.

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2011) kelime, terim, atasözü ve deyimlerin tanımı, sözdaki anlamsal örnekleme verilmekle birlikte madde başındaki kısaltmalar ve işaretlerle sözlerin dil bilgisindeki yeri, kökeni, imlası da gösterilmektedir. Türkçe Sözlük'ün bugüne kadarki baskılarında toplam 145 farklı kısaltma kullanılmıştır (Acar, 2016:78).

2011 yılında yayımlanan Türkçe Sözlük'te kullanılan 86 kısaltma içeriklerine göre sınıflandırılarak aşağıda gösterilmiştir.

1. Sözü ait olduğu alan: anatomi (*anat.*), askerlik (*ask.*), bitkibilim (*bit.b.*), bilişim (*bl.*), biyoloji (*biy.*), coğrafya (*coğ.*), denizcilik (*den.*), dil bilimi (*dil b.*), dil bilgisi (*db.*), din bilgisi (*din.b.*), edebiyat (*ed.*), eğitim bilimi (*eğt.*), ekonomi (*ekon.*), felsefe (*fel.*), fizik (*fiz.*), fizyoloji (*fizy.*), geometri (*geom.*), gökbilim (*gök bil.*), hayvanbilim (*hay. bil.*), hukuk (*huk.*), jeoloji (*jeol.*), kimya (*kim.*), mantık (*man.*), matematik (*mat.*), madencilik (*mdn.*), meteoroloji (*meteor.*), mimarlık (*mim.*), mineraloji (*min.*), müzik (*müz.*), ruh bilimi (*ruh.b.*), sinema (*sin.*), spor (*sp.*), tarih (*tar.*), teknik (*tek.*), teknoloji (*tekn.*), tıp (*tip*), tiyatro (*tiy.*), ticaret (*tic.*), toplumbilim (*top.b.*), televizyon (*TV*).

2. Kelime türü ve fiil durumu: ad (*a.*), bağlaç (*bağ.*), çokluk (*ç.*), edat (*e.*), özel (*öz.*), sıfat (*sf.*), ünlem (*ünl.*), yardımcı fiil (*yar.*), zarf (*z.f.*), zamir (*zm.*), -de durum ekiyle kullanılan fiil (*-de*), -den durum

ekiyle kullanılan fiil (-den), -e durum ekiyle kullanılan fiil (-e), -i durum ekiyle kullanılan fiil (-i), ile edatıyla kullanılan fiil (-le), nesne almayan fiil (nsz.).

3. Kaynak dil: Almanca (*Alm.*), Arapça (*Ar.*), Bulgarca (*Bulg.*), Ermenice (*Erm.*), Farsça (*Far.*), Fransızca (*Fr.*), İbranice (*İbr.*), İngilizce (*İng.*), İspanyolca (*İsp.*), İtalyanca (*İt.*), Korece (*Kor.*), Latince (*Lat.*), Macarca (*Mac.*), Moğolca (*Moğ.*), Portekizce (*Port.*), Rusça (*Rus.*), Rumca (*Rum.*), Slavca (*Sl.*), Türkçe (*T.*), Yunanca (*Yun.*).

4. Söyleniş biçimi: Alay yollu söylenir (*alay*), Hakaret yollu söylenir (*hkr.*), Kaba konuşmada (*kaba*), Mecaz olarak (*mec.*), Şaka yollu (*şaka*), Teklifsiz konuşmada (*tkz.*), argo sözü (*argo*), halk ağzında (*hlk.*).

5. Diğerleri: eskimiş (*esk.*), ve benzerleri (*vb.*)

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2011) kullanılan özel işaretler ise şunlardır:

Tek kelimeden veya bitişik sözlerden oluşan madde başlarında uzun heceler iki nokta : ile (elâ:, ka:til, a:let, ta:ze, a:lem, raki:p) vurgulu heceler vurgu işareti ile ´ ile, (A'nkara, ça´bucak, ö'ğleyin, elbe'te), madde başına gönderme gösteren madde başı gönderme → işareti, (bey → bey armudu, beybaba, beyefendi) hem kalın hem ince okunan k ve l gibi sesler kalın veya ince okunuşlarına göre madde başında parantez içinde gösterilerek (zevk a. (k kalın okunur), la'mba, (l ince okunur) sözün söyleniş biçimleri de işaretler kullanılarak gösterilmiştir.

Sözlükler, dil eğitiminde kelimenin doğru okunup yazılmasında, anlama-anlatma becerilerinin kazanılmasında vazgeçilmez bir kaynak olup sözlük kullanma becerisine sahip bireylerin bu becerilerini sözlük kullanma alışkanlığı ile geliştirmeleri beklenilmektedir. Sözlük kullanma alışkanlığı, bireyin okuduğu metinlerde karşılaştığı ve anlamını bilmediği kelimeler için sözlüğe bakma eğiliminin süreklilik gösteren bir davranış biçimine dönüşmüş hâli olarak tanımlanabilir (Yaman, 2010).

Bulunduğu yaş ve sınıf seviyesine uygun kelime dağarcığına sahip olan öğrenciler, anlama ve anlatma öğrenme alanlarına yönelik dil becerilerini (dinleme, konuşma, okuma ve yazma) geliştirmede, temel dil bilgisi konu, kavram ve kurallarını kavramada büyük avantaja sahiptir (Göçer, 2010).

Bir öğretim materyali olan sözlükleri kullanabilme konusunda öğrencilere aşağıdaki bilgiler kavratılmalıdır (Göğüş, 1978).

1. Sözcükler alfabe sırasıyla dizilir. Sözcükler yalnız baş harfleriyle değil, bundan sonraki harfleriyle de sıraya konur.
2. Sözcüğün türü (isim, fiil vb.) ve yapısı belirtilir (birleşik isim vb.).
3. Geniş sözlükler, sözcüğün hangi dilden geçtiğini de gösterir.
4. Sözcük çekim eki aldığıda ses değişiyorsa gösterilir (burun: burnu).
5. Sözcüğün anlamının sözlükte açıklanışı tanımla, eş anlamlılarını, zıt anlamlılarını vererek kullanımına örnek gösterilir.
6. Çok anlamlı sözcüklerin her anlamı açıklanır. En çok kullanılan anlamı en öne alınır. Her anlama ayrı bir sıra numarası verilir.
7. Deyimler ve birkaç sözcükten oluşan terimler açıklanır.
8. Terimlerin hangi bilim ya da sanat dalıyla ilgili olduğu kısaltmalarla belirtilir.
9. Sözcükte kullanılan harf çeşitlerinin amacı belirtilir (ince, kalın vb.).
10. Sözcükte kullanılan kısaltmalar ve özel işaretler açıklanır.

Dil becerilerinin kazanılmasında kaynak niteliğinde bir eser olan sözlüğü kullanabilme becerisine sahip bireylerin sözlük kullanma alışkanlığı kazanabilmeleri için sözlük okuyabilme becerilerine sahip olmaları gerekmektedir. Sözlük okuyabilme becerisine sahip bireyler; sözlüğün kelime, terim ve deyimlerin anlamları ile birlikte kısaltma ve işaretlerin de okumasını yaparak sözlüğün işlevselliğinin bilincinde sözlük okuyazarı olabilmelidir.

Öğrencilerin ilkökul ikinci sınıftan itibaren sözlük kullanabileceklerinin belirtildiği 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (TDÖP, 2019) sözlük kültürü, anlama becerilerine yönelik olarak alt sınıflardan üst sınıflara doğru birbirini tamamlayan kazanımlar ve kazanımların açıklamalarıyla ele alınmıştır.

2 ve 3. sınıflarda okuma becerisi başlığı altında "Okuma materyallerindeki temel bölümleri tanı. Okuma materyallerindeki içindekiler ve sözlük bölümleri tanıtılarak işlevlerine değinilir"; Söz Varlığı başlığı altında da "Görselden/görsellerden hareketle bilmediği kelimeleri ve anlamlarını tahmin eder" kazanımı, a. Resimli sözlük, sözlük, kelime haritası, kelime kartları ve benzer araçlardan yararlanır. b. Öğrencilerin yeni öğrendikleri kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturmaları sağlanır." açıklamasıyla verilmiştir (TDÖP, 2019: 23, 27).

4. sınıflarda okuma başlığı altında “Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder” kazanımı, a. Öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarının anlamlarını sözlüklerden kontrol etmeleri sağlanır. b. Öğrencilerin yeni öğrendikleri kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturmaları sağlanır, açıklamasıyla verilmiş, yine aynı sınıf düzeyinde “Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır” kazanımı, “Bilgiye erişmek için basılı ve dijital içeriklerdeki içindikiler ve sözlük bölümünden nasıl yararlanılacağına ilişkin bilgi verilir,” açıklamasıyla ele alınmıştır (TDÖP, 2019: 31-32).

5, 6, 7 ve 8. sınıflarda anlama becerilerine yönelik olarak “Dinlediklerinde/ izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder” kazanımı “Öğrencilerin kelime anlamlarına yönelik tahminleri ile sözlük anlamlarını karşılaştırmaları sağlanır” açıklamasıyla; söz varlığı başlığı altında da, “Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder” kazanımı a. Öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarını öğrenmek için görseller, sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanmaları sağlanır. b. Öğrencinin öğrendiği kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturması teşvik edilir” açıklamalarıyla ele alınmıştır (TDÖP, 2019: 35, 39, 43, 47).

Sözlük kullanma becerisi kazandırmayı amaçlayan sözlük oluşturmayı teşvik eden TDÖP’te belirtilen kazanımlar, kelime öğretimiyle ilgili etkinliklerinin çeşitliliğiyle şekillenecektir. Göğüş (1978) sözlük yardımıyla kelime öğretiminin aşağıda belirtilen etkinliklerle yapılabileceğini belirtmiştir.

1. Yapıca inceleme: “gözlük, gözcü, gözlem” gibi aynı köke dayanan kelimeler sözlükten tespit edilip ek-kök ayrımı yapılır.

2. Bir kelimenin kaç farklı anlama geldiği belirlenir.

3. Yabancı kelimelere Türkçe karşılıklar buldurulur (münakaşa-tartışma gibi).

4. Bir kelimenin gerçek ve mecaz anlamı ayırt ettirilir (ses: 1. Kulağın duyabildiği titreşim, seda, ün. 2. Ciğerlerden gelen havanın ses yolunda yaptığı titreşim. 3. mec. Duygu ve düşünce. 4. mec. Herhangi bir davranış, tutum karşısında uyanan ruhsal tepki. 5. müz. Aralarında uyum bulunan titreşimler)

5. Deyimlerin anlamları üzerinde durulur. Türkçe Sözlük (2005)’te kelimelerin anlamı ifade edildikten sonra kelime ile ilgili yaygın kullanılan deyimlerden örnekler sunulur (el: el açmak, el atmak, el bağlamak, el el üstündür gibi.).

6. Bir kavramla ilgili kelimeler taranır (sahil, plaj, deniz, dalga, güneş, yüzmek, kum, kumsal...).

7. Bir kelimenin hangi kelimelerle kullanılabileceği belirlenir (teşekkür, teşekkür etmek...).

Sözlükten faydalanma, üzerinde çalışılan sözcüğün değişik özelliklerini sözlük yoluyla buldurma, bunlar üzerinde düşündürme demektir. Sözlüğün öğrenene; gözlem yapma, karşılaştırma, inceleme, kontrol etme ve dönüt alma, doğrulama (düzeltme), algılama kolaylığı ve üretim yaşantıları sağladığı gözlenmiştir. Başarma umudu ve merak duygusunun dil öğretiminde sözlük yoluyla karşılanması, kendi kendisine öğrenme açısından, akılcı bir uygulamadır (Budak, 2000).

Öğrencilerin sözlük kullanma alışkanlıklarını belirlemeye yönelik yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu yapılan literatür çalışmalarıyla tespit edilmiş, hatta sözlük okuyabilme becerisini kazandırmayı hedef alan hiçbir çalışmaya rastlanılmamıştır. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sözlük kullanma alışkanlıklarını öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre belirlemeyi amaçlayan çalışmada Yaman (2010), öğrencilerin metnin bağlamından hareketle kelimelerin anlamını tahmin etmek yerine hemen sözlüğe baktıklarını belirtmiş, öğrencilerin ders dışı okuma etkinliklerinde sözlük kullanmaya yönelik olumlu tutum geliştirmedikleri sonucuna ulaşmıştır.

Öğrencilerin bilinçli sözlük kullanımına ilişkin yapılan bilimsel verilerin azlığına dikkat çekerek ortaokul öğrencilerinin sözlük kullanma alışkanlıklarını belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada Melanlıoğlu (2013), sınıf seviyesi yükseldikçe öğrencilerin sözlük kullanma alışkanlıklarının arttığı sonucuna ulaşmıştır.

Can ve Deniz’in (2016) ortaöğretim 9, 10 ve 11. sınıf öğrencilerinin sözlüklere yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı belirlemek amacıyla yaptıkları çalışma sonucunda, öğrencilerin sözlük kullanmaya yönelik tutumlarının yüksek düzeyde olduğunu tespit etmişlerdir. Öğrencilerin sözlük kullanmaya yönelik tutumlarının cinsiyet, anne-baba eğitim durumu, aile aylık gelir düzeyi ve ana dili değişkenlerine göre farklılaşmadığını; sınıf düzeyine göre ise anlamlılık gösterdiğini tespit etmişlerdir.

İlk okuma ve yazma aşamasından itibaren kelime servetinin geliştirilmesi, duyu ve düşüncelerin doğru sözcüklerle ve zengin bir anlam dünyası ile aktarılması dil öğretiminin en temel vasıflarındandır. Bireysel ve toplumsal anlamda anlaşmanın ve uzlaşmanın temelinde önemli bir başvuru kaynağı olan sözlüklerin işlevsel kullanımına farkındalık kazandırmak amacıyla yapılan bu çalışma önem arz etmektedir. Alanyazında sözlük kullanma alışkanlığı ile ilgili çalışmaların olmasının yanı sıra sözlük okuyabilme becerileri üzerine herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Bu araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin sözlük kullanma alışkanlıklarını ve sözlük okuyabilme becerilerini tespit etmektir. Bu kapsamda araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

1. Ortaokul öğrencilerinin sözlük kullanma durumları nedir?
 - 1.1. Ortaokul öğrencileri sözlük kullanıyor mu?
 - 1.2. Ortaokul öğrencilerinin kullandıkları sözlük türleri nelerdir?
 - 1.3. Ortaokul öğrencilerinin sözlükten faydalanma durumları nasıldır?
2. Ortaokul öğrencileri sözlüğü işlevsel kullanabilme becerilerine sahip midir? Sözlüklerde kelimenin anlamı dışında verilen kısaltmalarla ilgili olarak,
 - 2.1. Ortaokul öğrencilerinin kelimenin anlamı(ları) dışında türünü de sözlükten öğrenebileceklerini bilme durumları nedir?
 - 2.2. Ortaokul öğrencilerinin kelimenin anlamı(ları) dışında kelimenin kökenini de sözlükten öğrenebileceklerini bilme durumları nedir?
 - 2.3. Ortaokul öğrencilerinin kelimenin anlamı(ları) dışında sözlükte kelimenin söyleniş özelliklerini gösteren (:), (‘) noktalama işaretlerinin işlevini bilme durumları nedir?
3. Ortaokul öğrencilerinin yeni öğrenilen kelimelere ait kelime defterine sahip olma durumu nedir?
4. Ortaokul öğrencilerinin sözlük kullanmaktan hoşlanma durumu nedir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, nasıl ve niçin sorularını temel alarak ortaokul öğrencilerin sözlük kullanma durumları ile sözlük okuyabilme becerilerine ilişkin var olan durumlarını olduğu gibi ortaya koymayı ve ilgili bireylerin gözünden ele alınmasını sağlayan, araştırmacının kontrol edemediği nitel araştırma modellerinden durum çalışması kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırma grubu

Araştırmada amaçlı örnekleme çeşitlerinden, kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmış, araştırmaya katılma isteği esas alınmıştır. Araştırmanın örnekleme, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Erzurum ilinin merkez ilçelerindeki farklı ilköğretim okullarının beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarında öğrenim gören her sınıf düzeyinden üç kız, üç erkek olmak üzere toplamda yirmi dört öğrenciden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu araştırmada veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Görüşme formu oluşturulmadan önce yapılan alan yazın taramasında sözlük kullanma alışkanlığını ölçen ölçme araçlarına rastlanılmış (Yaman, 2010; Melanlıoğlu, 2013; Maden, 2018) sözlük okuyabilme becerisini tespit edecek doğrudan bir ölçme aracına ise rastlanılmamıştır. Sözlük kullanma ve sözlük okuyabilme faktörlerini ele alabilecek nitelikte hazırlanan form, ülkemizin farklı vilayetlerinde hizmet yılı en az 15 yıl olan dört Türkçe öğretmeni tarafından değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler sonucunda forma son şekli verilerek form, uygulamaya hazır hâle getirilmiştir. Evet ve Hayır şeklinde yedi kısa cevaplı, iki de açık uçlu soru olmak üzere toplam dokuz sorudan oluşan “Sözlük Kullanabilme Durumu Görüşme Formu”, çalışma grubundaki öğrencilere ulaştırılmış ve öğrencilerin cevapları alınmıştır.

İşlem / Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak hazırlanan görüşme formunun kullanılabilmesi için Erzurum İl Millî Eğitim Müdürlüğünden izin alındıktan sonra form, öğrencilere ulaştırılmıştır. Öğrenciler ortalama 20-25 dakikada soruları yanıtlamışlardır.

Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan “Sözlük Kullanabilme Durumu Görüşme Formu”ndaki açık uçlu sorularda ve yorum içeren cevaplarda içerik analizi, tek cevaplı sorularda betimsel analiz tekniği

uygulanmıştır. Formun verilerinin analizinde ve yorumlanmasında formu yanıtlayan her bir öğrenci için Ö, sınıf düzeyi için 5. 6. 7. 8. (Ö5-1, Ö6-2 gibi) kodlaması kullanılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlilik

Araştırmacı tarafından hazırlanan toplam 10 sorudan oluşan görüşme formu; dil ve anlatım, kapsam geçerliği açısından ülkemizin farklı vilayetlerinde hizmet yılı en az 15 yıl olan dört Türkçe öğretmeni tarafından incelenmiştir. Formun yapılan pilot uygulaması sonucu verilen cevaplar değerlendirilmiş içerik benzerliğinden dolayı bir soru formdan çıkarılarak forma son şekli verilmiştir. Geçerliliği ve güvenirliliği sağlamak için yapılan kodlamalar ve temalar da dört alan uzmanı tarafından değerlendirilmiştir. Kodların ve temaların uygun olduğu belirtilmiş, uyuşma sebebiyle bir değişiklik yapılmamıştır. Katılımcıların yanıtlarından doğrudan alıntılama yapılmış, alıntılama oluşturulan tablolarda verilmiştir.

BULGULAR

Araştırmada kullanılan “Sözlük Kullanabilme Durumu Görüşme Formu”ndaki sorulara verilen cevaplar doğrultusunda ulaşılan bulgular aşağıdadır.

1.Öğrencilerin Sözlük Kullanma Durumları İle İlgili Bulgular

Tablo 1: Sözlük Kullanma Durumu

Sözlük kullanma durumu	f	%
Evet, kullanıyorum.	18	% 75
Hayır, kullanmıyorum.	6	% 25

Çalışma grubundaki ortaokul öğrencilerinin sözlük kullanma durumlarına dair bulgular incelendiğinde; öğrencilerin 18’i (%75) sözlük kullandığını, 6’sı (%24) ise sözlük kullanmadığını belirtmiştir.

2. Öğrencilerin Kullandıkları Sözlük Türleri ve Sözlükten Faydalanma Durumları İle İlgili Bulgular

Tablo 2: Kullanılan Sözlük Türlerini ve Sözlükten Faydalanma Durumlarını Belirleme

Sözlük tercihleri	f	İfade edilen
Türkçe Sözlük	7	<i>Türkçe dersinde anlamını bilmediğim kelimelerin anlamını öğrenmek için sözlük kullanırım (Ö5-1, Ö7-2, Ö6-3). Türkçe dersinde etkinlikleri yaparken sözlük kullanıyorum (Ö5-2, Ö6-1). Türkçe dersinde öğretmenimiz istediği için sözlüğü yanımızda bulunduruyoruz (Ö7-1). Anlamını bilmediğim kelimenin anlamını tahmin ettikten sonra kelimenin anlamını Türkçe sözlükten kontrol ederim (Ö6-2).</i>
Atasözü-Deyimler Sözlüğü	8	<i>Türkçe dersinde okuduğumuz metinlerde geçen anlamını bilmediğimiz deyimlerle ilgili etkinlikleri yaparken atasözleri ve deyimler sözlüğüne bakıyorum (Ö5-1, Ö5-2, Ö6-1, Ö6-2, Ö7-5, Ö6-3, Ö7-1, Ö8-2).</i>
Yabancı Dile Ait Sözlük	12	<i>İngilizce dersinde kelimelerin anlamına bakmak için kullanırım (Ö5-1, Ö6-2, Ö7-1, Ö8-1). Bilgisayarda oynadığım oyunlarda geçen yabancı kelimelerin anlamına bakmak için İngilizce Sözlük kullanıyorum (Ö5-2, Ö7-2, Ö8-1, Ö8-2, Ö8-5, Ö8-6 İngilizce sınavlarına hazırlanırken İngilizce Sözlük kullanıyorum (Ö5-1, Ö8-6, Ö7-6). Arapça derslerinde kelimelerin anlamına bakmak için Arapça sözlük kullanıyorum (Ö5-1, Ö6-2).</i>
Resimli Sözlük	-	-

Elektronik Sözlükler	8	Anlamını bilmediğimiz kelimelere hızlı ve kolaylıkla ulaşabildiğimiz için e-sözlük kullanıyorum (Ö6-6, Ö7-2, Ö7-5, Ö7-6, Ö7-2, Ö8-1, Ö8-5, Ö8-6).
----------------------	---	---

Kullanılan sözlük tercihlerini belirleme durumlarını öğrenmek için sorulan *Hangi sözlük türlerini niçin tercih ediyorsunuz? Açıklayınız.* Sorusu 1. Soruda sözlük kullanmadığını belirten 6 öğrenci (Ö5-3; Ö6-4; Ö7-3,4; Ö8-3,4) hariç tutularak sorulmuştur. 2. Soruya verilen yanıtlar incelendiğinde öğrenciler, Türkçe dersinde sözlük kullanma ihtiyacı nedeniyle Türkçe Sözlük (%29), atasözleri ve deyimler sözlüğünü (%33) kullandıklarını belirtmiştir. Türkçe dersinde sözlük kullanan öğrenciler daha alt sınıflardadır. Yabancı dil derslerinde 12 öğrenci (%50) sözlük kullandığını belirtmiştir. Resimli sözlük kullanmayı tercih eden öğrencinin bulunmaması bu tür sözlüklerin ilkökulda kullanılmasıyla açıklanabilir. 8 öğrenci (%33) kelimenin anlamını hızlı ve kolaylıkla buldukları için Elektronik sözlük kullanmayı tercih ettiklerini belirtmiştir. Sözlükten faydalanan öğrencilerin aynı zamanda birden çok sözlük türünü kullandıkları da tespit edilmiştir.

3. Öğrencilerin Sözlük Okuyabilme Becerileri İle İlgili Bulgular

Öğrencilerin sözlüklerin kelimelerin anlamı dışında kelime ile ilgili pek çok işlevinin olduğunu bilme durumlarını tespit etmek amacıyla sorulan formun 3. sorusu *Sözlüklerde kelimenin anlamları dışında neler öğrenebileceğinizi biliyor musunuz?* ile bu sorunun içeriğini kapsayan alt sorulara, (3.1.Sözlükteki kısaltmaların ne anlama geldiğini biliyor musunuz?, 3.2.Sözlük yardımıyla kelimelerinin türünü (isim, fiil vb.) ve yapısını (birleşik kelime) öğrenebileceğinizi biliyor musunuz?, 3.3.Sözlük yardımıyla kelimelerin kökenini öğrenebileceğinizi biliyor musunuz?, 3.4. Sözlük yardımıyla kelimelerin söyleyiş özelliklerini öğrenebileceğinizi biliyor musunuz?) ait veriler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Öğrencilerin Sözlük Okuyabilme Becerilerini Belirleme

Sözlükte kelimenin anlamları dışında	f	%
<u>Kısaltmaların anlamını bilme</u>		
Evet, biliyorum.	5	%20,8
Hayır, bilmiyorum.	19	%79
<u>Kelimelerin türlerini bilme</u>		
Evet, biliyorum.	4	%16
Hayır, bilmiyorum.	20	%83
<u>Kelimelerin kökenini bilme</u>		
Evet, biliyorum.	3	%12,4
Hayır, bilmiyorum.	21	%87
<u>İşaretlerin anlamını bilme</u>		
Evet, biliyorum.	2	%8,3
Hayır, bilmiyorum.	22	%91

Tablo 3 incelendiğinde çalışma grubunda yer alan öğrencilerin genel olarak sözlüklerde kelimenin anlamları dışında kısaltmaların ne anlama geldiğini bilmedikleri (%79) buna bağlı olarak da kelimenin türünün (%83) ve kökeninin (%87) kısaltma ile verildiğinin farkında olmadıkları tespit edilmiştir. Kelimelerin söyleniş özelliklerini gösteren noktalama işaretlerinin hangi amaçla kullanıldığını öğrencilerin bilip bilmediklerini öğrenmek için sorulan soruda, öğrencilerin %91'i bu işaretlerin kullanım amacını bilmediklerini belirtmiştir.

4. Öğrencilerin Kelime DeFTERine Sahip Olma Durumları İle İlgili Bulgular

Tablo 4: Yeni Öğrenilen Kelimelere Ait Kelime DeFTERine Sahip Olma Durumu

Kelime deFTERine sahip olma durumu	f	%
Sahip olanlar	3	%12,5
Sahip olmayanlar	21	%87

Yeni öğrenilen bir kelimenin akılda kalmasını ve unutulmamasını sağlamak amacıyla sözlük deFTERi oluşturma bilincini tespit etmek amacıyla sorulan 4. soruya ait veriler incelendiğinde öğrencilerden sadece 3 öğrencinin kelime deFTERine sahip oldukları tespit edilmiştir.

5. Öğrencilerin Sözlük Kullanmaktan Hoşlanma Durumları İle İlgili Bulgular

Tablo 5: Sözlük Kullanmaktan Hoşlanma Durumu

Sözlük kullanmaktan hoşlanma	f	İfade edilen
Sözlük kullanmaktan hoşlanırım.	9	<i>Sözlük yardımıyla kelimelerinin birden fazla anlamını öğrendiğim için sözlük kullanmaktan hoşlanırım (Ö5-2). Anlamını bilmediğim kelimenin anlamını tahmin ettikten sonra kelimenin anlamını Türkçe sözlükten kontrol ettiğimde tahminim doğru çıktığı zaman sözlük kullanmaktan hoşlanıyorum. Tahminim yanlış olunca da sözlük sayesinde yanlışımı düzeltiyorum (Ö6-2,Ö5-6). Oynadığım bilgisayar oyunlarında geçen yabancı kelimelerin anlamını sözlükten öğrendiğim için sözlük kullanmak işime yarıyor (Ö8-1).</i>
Sözlük kullanmaktan hoşlanmam.	15	<i>Sözlük kullanmayı sevmiyorum. Kelimelerin anlamlarını bulmak zamanımı alıyor (Ö5-1). Sözlük kullanmak beni yoruyor (Ö6-1). Öğretmenimiz veya sınıftan birisi kelimenin anlamını söylüyor, sözlüğe bakmama gerek kalmıyor (Ö7-1). Aradığım kelimenin anlamını sözlükten bulamayınca sözlük kullanmayı istemiyorum (Ö7-2). Sözlükleri derste mecburen kullanıyoruz, ders dışında kullanmak istemiyorum (Ö8-2). Sözlük kullanmadığım için sözlük kullanmaktan hoşlanıp hoşlanmadığımı bilemiyorum(Ö5-3; Ö6-4; Ö7-3,4; Ö8-3,4)</i>

Çalışma grubundaki öğrencilerin sözlük kullanmaktan hoşlanma durumlarına dair bulgulara göre; öğrencilerin 9'u (%37,5) kelimelerin anlamını sözlükten öğrendikleri için sözlük kullanmaktan hoşlandıklarını belirtmiştir. Bununla birlikte, öğrencilerin 15'i (%62,5) sözlükte bir kelimenin anlamını bulmanın zaman aldığını, yorucu olduğunu, sözlüğe bakmaya fırsat verilmediğini, sözlükten aranılan kelimenin bulunmamasını ve sözlüğün ders aracı olarak algılandığını ve de 6 öğrenci de sözlük kullanmadığını belirtmiştir. Bu veriler öğrencilerin sözlük kullanabilme becerilerini kazanmalarında önemli bir husus olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bir dilin söz varlığının anlamsal tanımını, türünü, kökenini ve örneklem cümlelerle dildeki kullanımını gösteren sözlükler, dilin ve ait olduğu milletin en temel kaynaklarından. Dil becerilerinin kazanılması ve geliştirilmesinde başvuru kaynağı olan sözlüklerin işlevsel kullanımı kelime öğretimi-öğrenimi için oldukça önem arz etmektedir. Kullanım becerisine sahip bireyler tarafından değeri anlaşılabilen sözlükler, ders aracı olmalarının ötesinde hayatın her anında başvurulması gereken dil rehberleridir. Genelde ortaokul öğrencilerinin sözlük kullanma alışkanlıklarını ve becerilerini tespit etmeyi amaçlayan bu çalışma, özelde sözlük okuyabilme becerisine, sözlük okuyazarı olabilme yetisine farkındalık kazandırmayı da amaçlamaktadır.

Çalışmanın sonucunda, öğrencilerin 18'i (%75) sözlük kullandığını, 6'sı (%24) ise hiçbir zaman sözlük kullanmadığını belirtmiştir. Öğrencilerin %74'ünün, Türkçe ve yabancı dil derslerinde sözlükleri kullandıkları, %24'ünün ise sözlük kullanmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Türkçe dersinde sözlük kullanma ihtiyacı nedeniyle Türkçe Sözlük (%29), atasözleri ve deyimler sözlüğünü (%33) kullandıklarını belirtmiştir. Türkçe dersinde sözlük kullanan öğrenciler daha alt sınıflardadır. Yabancı dil derslerinde 12 öğrenci (%50) sözlük kullandığını belirtmiştir. Bu veri dil derslerinde sözlük kullanımının arttığını göstermektedir. Elektronik sözlük kullanmayı tercih eden 8 (%33) öğrenci kelimenin anlamını hızlı ve kolaylıkla buldukları için e-sözlüğü tercih ettiklerini belirtmiştir. Bu 8 öğrencinin üst sınıfta olmaları önem arz etmektedir. Maden ve Maden, (2018) *Türkçe öğretmeni adaylarının elektronik sözlük ve yazım dilavuzu kullanma alışkanlıkları* hakkında yaptıkları çalışmanın sonucunda, Türkçe öğretmeni adayları da kelimenin anlamının hızlı ve kolaylıkla bulunduğu için e-sözlüğü tercih ettiklerini belirtmiştir. Bu çalışmayla paralel olarak e-sözlüğün tercih edilme sebebi aynıdır. Sözlük kullanma becerisine sahip

bireylerin basılı sözlükte de aranılan kelimeye hızlı ve kolayca ulaşabileceği sözlük kullanabilme becerisiyle kazandırılmalıdır.

Öğrencilerin sözlüklerde kelimenin anlamları dışında verilen kısaltmaların ne anlama geldiklerini bilmedikleri (%79) buna bağlı olarak da kelimenin türünün (%83) ve kaynağının (%87) kısaltma ile verildiğinin farkında olmadıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin kelimenin anlamlarını öğrenmenin dışında bir kelime ile ilgili pek çok bilgiye sözlük kısaltmalarını okuyarak ulaşabilecekleri konusunda bilinçli olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin %91'i kelimelerin sesletim özelliklerinin de basılı bir sözlükte parantez içinde verildiğinin farkında olmadıkları tespit edilmiştir.

Kelimenin anlamlarını öğrenmenin dışında noktalama işareti içinde verilen kelimenin sesletim özelliklerini, bir kelime ile ilgili pek çok bilgiye sözlük kısaltmalarını okuyarak ulaşabilecekleri konusunda öğrencilerin bilinçli olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç öğrencilerin sözlük okuyabilme becerilerini kazanmadıklarının bir göstergesidir. Parantez içinde verilen bilgilerin ne anlama geldiği konusunda da pek çoğunun bir fikri olmadığı öğrencilerin kendileri tarafından dile getirilmiştir.

TDÖP'te (2019), sözlük oluşturmayı teşvik eden “Öğrencinin öğrendiği kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturması teşvik edilir.” kazanımının edinimini tespit etmek amacıyla öğrencilerin yeni öğrenilen kelimelere ait kelime defterine sahip olma durumları incelendiğinde sadece 3 öğrenci kelime defterine sahip olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin yeni öğrenilen bir kelimenin unutulmamasını sağlamak amacıyla sözlük defteri oluşturma bilincine sahip olmadıkları anlaşılmış ve öğrencilerin %62,5'i ise sözlük kullanmaktan hoşlanmadıklarını ifade etmiştir.

Öğrencilerin sözlük kullanma alışkanlıkları ile ilgili alan yazında yapılan araştırma sonuçları ile bu araştırmanın sonuçları arasında benzerlikler olmakla birlikte öğrencilerin sözlük okuyabilme becerileri, sözlük okuyazarlığı ile ilgili var olan durumlarını belirten bir araştırmaya rastlanılmamıştır.

Sözlük kullanma alışkanlığını bireyin okuduğu metinlerde karşılaştığı ve anlamını bilmediği kelimeler için sözlüğe bakma eğiliminin süreklilik gösteren bir davranış biçimine dönüşmüş hâli olarak tanımlayan Yaman (2010) ilköğretim öğrencilerinin sözlük kullanma alışkanlıkları üzerine yaptığı değerlendirmeye sonucunda, öğrenciler tarafından kelime dağarcığını ve Türkçe bilinci geliştirmede sözlüklerin öneminin yeterince kavranmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonucu destekler nitelikte bu çalışma ile de öğrencilerin sözlüklerin pek çok işlevini bilmedikleri ve sözlüğü ders materyali olarak algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

“Ortaokul Öğrencilerinin Sözlük Kullanma Alışkanlıkları ve Sözlük Okuyabilme Becerileri” adlı bu çalışmanın biri sözlük kullanma alışkanlığı, diğeri sözlük okuyabilme becerisi olmak üzere birbirini tümleyen iki konu başlığı esasında “sözlük okuyazarı” kelime grubuyla daha anlaşılır bir şekilde ifade edilecektir. Öğrencilerin, bireyin sözlük kullanma alışkanlığı kazanabilmesi sözlük okuyabilme becerisi kazanması ile mümkündür. Sözlük kullanabilme becerisine sahip olan bir kişi sözlük okuyazarı olarak adlandırılmalıdır. Sözlük okuyazarı; sözlüğün sadece ders aracı olmadığı görüşünü özümseyen ve dil becerilerinin bütüncül bir anlayışla kazanılması ve geliştirilmesinde sözlük kullanabilmenin, okuyabilmenin önemini kavrayan; kelimelerin dil dünyasındaki işlevini sözlük ile öğrenebilen (kelimenin anlamının yanı sıra gösterilen kısaltmaların içeriğini, kelimenin türünü, kaynağını, kelimelerin anlamlarına uygun cümledeki değerlerini, kelimelerin sesletim özelliklerini), farklı sözlük türlerini amacına uygun kullanabilen aynı zamanda sözlük kullanabilme yetisiyle çok yönlü düşünme becerilerini geliştiren, kendi potansiyellerinin farkına varabilen bir kişi olarak tanımlanabilir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir:

1. Kelime servetini en etkili şekilde artırması beklenen Türkçe dersinde sözlükten yararlanmanın önemine dair farkındalıkları yüksek ve yeterliliğe sahip rehber ve model olabilen Türkçe öğretmenleri, öncelikli olarak öğrencilere sözlük kullanabilme-okuyabilme becerisi ve nihayetinde sözlük kullanma alışkanlığı kazandırılabilir.

2. Merak ve öğrenme isteği uyandırılarak öğrencilere farklı sözlük türleri tanıtılabilir.

3. Araştırmanın sınırlılıkları ile tanımlanmaya çalışılan sözlük okuyazarlığı kelime grubu, sözlük kullanabilme-okuyabilme becerileri açılımında yeniden tanımlanabilir.

4. Sözlükte kelimelerin türü-yapısı ile ilgili olarak parantez içinde gösterilen kısaltmalar ve ilgili kelimeler dil bilgisi öğretiminde de sözlük kullanımını örneklendirebilir.

5. İsim türü örneğinde, isim olan bir kelimenin bazen a. (ad), bazen i.(isim) şeklindeki farklı kısaltma kullanımları yerine standartlaşmış kısaltmalar sözlüklerde kullanılabilir.

6. Öğrencilerde sözlük kullanma-kullanabilme yönünden olumlu tutum kazandıracak etkinlikler ve öğretim materyalleri hazırlanabilir.

Anket Uygulama İzin Onayı (Etik Onay İzni)

Bu çalışma için T.C. Erzurum Valiliği ve Erzurum İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden Anket Uygulama İzni alınmıştır.

Kurul Adı: T.C. Erzurum Vakıflığı – Erzurum İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Etik Kurulu Karar Tarihi: 18.02.2021

Belge Sayı Numarası: E-36648235-605.01-20902607

KAYNAKÇA

- Acar, K. (2016). İlk Baskıdan Bugüne TDK Türkçe Sözlükte Kullanılan Kısaltmalar. *Türük, Uluslararası Dil, Edebiyat, Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 4(8), 75-92.
- Aksan, D. (1998). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dil Bilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Arı, G. (2006). Kelime Öğretimi, Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi. (Editör: Cemal Yıldız). *Yeni Öğretim Programına Göre Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi* İçinde (s. 337-363). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Budak, Y. (2000). Sözcük Öğretimi ve Sözlüğün İşlevi. *Dil Dergisi*, 0(92), 19-26.
- Büyükoztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Can, A. ve Deniz, E. (2016). Ortaöğretim Öğrencilerinin Sözlüklere Yönelik Tutumları. *Millî Eğitim Dergisi*, 45(210), 320-336.
- Göçer, A. (2010). Türkçe Eğitiminde Öğrencilerin Söz Varlığını Geliştirme Etkinlikleri ve Sözlük Kullanımı. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(1), 1007-1036.
- Göğüş, B. (1978). *Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Kocaman, A. (1998). Dil Bilim Sözlük Sözlükçülük. *Kebikeç*, 0(6), 111-113.
- Kolaç, E. (2009). Öğretmen Adaylarının Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu Kullanma Konusundaki Tutum ve Görüşleri. *Türk Dili*, 0(691), 50-60.
- Maden, S. ve Maden, A. (2018). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Elektronik Sözlük ve Yazım Kılavuzu Kullanma Alışkanlıkları. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 377-396.
- Melanlıoğlu, D. (2013). Ortaokul Öğrencilerinin Sözlük Kullanma Alışkanlıkları: Nitel Bir Araştırma. *TEKE-Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2(2), 266-284.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2019). *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Tübitak (2021). <https://www.tubitak.gov.tr/tr/yarismalar/icerik-ortaokul-ogrencileri-arastirma-projeleri-yarismasi> adresinden 10.07.2021 tarihinde erişildi.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 10.04.2021 tarihinde erişildi.
- Yaman, H. (2010). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Sözlük Kullanma Alışkanlıkları Üzerine Bir Değerlendirme. *Türklük Bilim Araştırmaları Dergisi*, 0(27), 735-751.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.